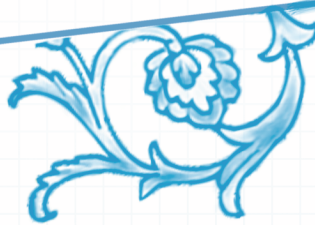

کتاب کار و تمرین فارسی هشتم

اشرف دلدار

باناام خدا

مقدمه:

برنام خداوند جان و خرد کزین برتر اندیشه برگذرد

چه شد که ما به فکر تألیف مجموعه کتاب‌های کار و تمرین فارسی افتادیم؟ داستان از زمان مدرسه رفتن خودمون شروع شد. اون موقع‌ها اگر می‌خواستی به درسی رو خوب یاد بگیری تقریباً هیچ کتابی، غیر از کتاب درسی در اختیارت نبود. درس فارسی به درس پرچالش و گسترده است که برای مهارت در اون علاوه بر خواندن و نوشتن باید کلی نکات ادبی و دستوری مختلف یاد بگیریم که اگر مؤلفان کتاب درسی می‌خواستن تمرین‌های لازم رو تو کتاب بیان، فکر کنیم به چند صد صفحه‌ای می‌شد! هدف کلی کتاب‌های کار و تمرین تسلط کامل شما به مفاهیم کتاب درسی است. البته در این مجموعه از کتاب‌ها قسمت‌هایی هم برای دانش‌آموزای سخت‌کوش و متفاوت آورده شده است. با مطالعه قسمت‌های بیشتر بدانیم و حل پرسش‌های مبتکرانه شما می‌تونید به یاد آموزش فوق‌العاده تبدیل بشید. هر فصل کتاب براساس موضوع‌بندی کتاب درسی تفکیک شده و هر درس اون شامل قسمت‌های زیر است:

- ۱ واژه‌نامه
- ۲ تاریخ ادبیات
- ۳ دانش ادبی و زبانی
- ۴ سؤالات تشریحی
- ۵ بیشتر بدانیم
- ۶ پرسش‌های مبتکرانه
- ۷ آزمون‌های میان‌ترم و پایان‌ترم

زحمت تألیف این کتاب رو خانم اشرف دلدار کشیده و ناظر علمی اون خانم زینب عرب بوده. باید از گروه حرفه‌ای طراحی و حروفچینی این مجموعه خانم‌ها فرشته کلاهی حشمت (حروفچین)، سپیده خدادوردی (صفحه‌آرا)، سارا لطفی‌مقدم و بهاره خدای (گرافیک)، زهرا گودرز، رضیه صفریان و سپیده رشیدی (طراح جلد) و لایلا مهرعلی‌پور (مسئول فنی) تشکر کنیم که اگر نبودن مطمئناً کتاب‌ها، به این کاملی و خوبی طراحی نمی‌شد. در آخر خسته نباشید می‌گوییم به آقای هادی عزیززاده دبیر محترم مجموعه که مشاور و همراه همیشگی ما در به ثمر رسیدن کتاب‌ها هستند.

انتشارات مبتکران

فهرست

صفحه

عنوان

فصل اول: زیبایی آفرینش

۸	درس اول (پیش از اینها)
۱۱	– کارگاه (پرسش‌های تشریحی)
۱۵	– آرایه‌گاه
۱۶	– اندیشگاه
۱۹	– پرسش‌های مبتکرانه
۲۳	درس دوم (خوب جهان را ببین)
۲۵	– کارگاه (پرسش‌های تشریحی)
۲۸	– آرایه‌گاه
۲۹	– اندیشگاه
۳۱	– پرسش‌های مبتکرانه

فصل دوم: شکفتن

۳۴	درس سوم (ارمغان ایران)
۳۶	– کارگاه (پرسش‌های تشریحی)
۳۹	– آرایه‌گاه
۴۰	– اندیشگاه
۴۲	– پرسش‌های مبتکرانه
۴۵	درس چهارم (سفر شکفتن)
۴۷	– کارگاه (پرسش‌های تشریحی)
۴۹	– آرایه‌گاه
۵۰	– اندیشگاه
۵۱	– پرسش‌های مبتکرانه

فصل آزاد

۵۵	درس پنجم (ادبیات بومی ۱)
۵۷	آزمون میان ترم نوبت اول

فصل سوم: سبک زندگی

۶۰	درس ششم (راه نیک‌بختی)
۶۲	– کارگاه (پرسش‌های تشریحی)
۶۴	– آرایه‌گاه
۶۴	– اندیشگاه
۶۷	– پرسش‌های مبتکرانه
۶۹	درس هفتم (آداب نیکان)
۷۲	– کارگاه (پرسش‌های تشریحی)
۷۳	– آرایه‌گاه
۷۴	– اندیشگاه
۷۵	– پرسش‌های مبتکرانه
۷۹	درس هشتم (آزادگی)
۸۱	– کارگاه (پرسش‌های تشریحی)
۸۲	– آرایه‌گاه
۸۳	– اندیشگاه
۸۷	– پرسش‌های مبتکرانه
۹۱	آزمون نوبت اول

فصل چهارم: نام‌ها و یادها

- درس نهم (نوجوان باهوش) ۹۶
- کارگاه (پرسش‌های تشریحی) ۹۹
- آرایه‌گاه ۱۰۲
- اندیشگاه ۱۰۳
- پرسش‌های مبتکرانه ۱۰۵
- درس دهم (قلم سحرآمیز) ۱۰۹
- کارگاه (پرسش‌های تشریحی) ۱۱۱
- آرایه‌گاه ۱۱۳
- اندیشگاه ۱۱۴
- پرسش‌های مبتکرانه ۱۱۶
- درس یازدهم (پرچم‌داران) ۱۱۹
- کارگاه (پرسش‌های تشریحی) ۱۲۲
- آرایه‌گاه ۱۲۴
- اندیشگاه ۱۲۵
- پرسش‌های مبتکرانه ۱۲۷

فصل پنجم: اسلام و انقلاب اسلامی

- درس دوازدهم (شیر حق) ۱۳۲
- کارگاه (پرسش‌های تشریحی) ۱۳۴
- آرایه‌گاه ۱۳۶
- اندیشگاه ۱۳۷
- پرسش‌های مبتکرانه ۱۳۹
- آزمون میان ترم نوبت دوم ۱۴۳
- درس سیزدهم (ادبیات انقلاب) ۱۴۵
- کارگاه (پرسش‌های تشریحی) ۱۴۷
- آرایه‌گاه ۱۴۹
- اندیشگاه ۱۴۹
- پرسش‌های مبتکرانه ۱۵۱
- درس چهاردهم (یاد حسین) ۱۵۵
- کارگاه (پرسش‌های تشریحی) ۱۵۷
- آرایه‌گاه ۱۶۰
- اندیشگاه ۱۶۱
- پرسش‌های مبتکرانه ۱۶۳

فصل آزاد

- درس پانزدهم (ادبیات بومی ۲) ۱۶۷

فصل ششم: ادبیات جهان

- درس شانزدهم (پرنده آزادی) ۱۷۰
- کارگاه (پرسش‌های تشریحی) ۱۷۲
- آرایه‌گاه ۱۷۴
- اندیشگاه ۱۷۵
- پرسش‌های مبتکرانه ۱۷۸
- درس هفدهم (راه خوشبختی) ۱۸۱
- کارگاه (پرسش‌های تشریحی) ۱۸۳
- آرایه‌گاه ۱۸۶
- اندیشگاه ۱۸۷
- پرسش‌های مبتکرانه ۱۸۹
- آزمون نوبت دوم ۱۹۳
- پاسخ پرسش‌های مبتکرانه ۱۹۶

فصل اول: زیبایی آفرینش

واژگان مهم درس

ستایش

دفتر: کتاب، مجموعه شعر و نوشته، دیوان
دیوان: مجموعه اشعار یک شاعر
زینت ده: آرایش دهنده

به نام خدایی که جان آفرید

طلعت: درخشندگی، روی
عنوان: دیباچه، سرآغاز کتاب یا نامه

دستگیر: یاریگر، مددکار
پرستار: فرمانبردار، مطیع
الهیت: خدایی
ماهیت: حقیقت، ذات، چیستی
بصر: بینایی، بینش، چشم
جمال: زیبایی، نیکویی
صفا: پاکی، پاک‌دلی، پاکیزگی، خلوص
کریم: جوانمرد، بخشنده
امر: دستور، حکم
بخت: اقبال
درگاه: پیشگاه، بارگاه، آستانه در
متفق: متحد شده، سازگار، هم‌رأی
جلال: بزرگی، عظمت
پی: دنبال، عقب

اندر: در
پوزش پذیر: پذیرنده پوزش
بنی آدم: فرزندان آدم (ع)، انسان
کنه: پایان و حقیقت چیزی، ذات
ماورا: پشت سر، آن سوی، در پی، آنچه در پشت چیزی باشد.
منتها (منتهی): به پایان رساننده، آخر
تأمل کردن: اندیشیدن، درنگ کردن
مُحال: ناشدنی، غیرممکن
خطابخش: بخشاینده، آمرزنده، گناه بخش
مور: مورچه
خلیل: دوست خالص، خلیل‌الله لقب حضرت ابراهیم (ع)
لطف: مهربانی، خوش رفتاری
فرومانده: عاجز، حیران، درمانده
به تدریج: کم‌کم، اندک‌اندک
مصطفی: برگزیده شده، پاک

پیش از اینها

طنین: آهنگ، انعکاس صدا
بی‌ریا: بدون دورویی، بدون تظاهر و خودنمایی
بلور: نوعی شیشه
عاج: دندان فیل
نعره: فریاد، بانگ، صدا
نیت: مراد، مقصود، هدف
خطا: اشتباه، لغزش، گناه
بی‌کینه: بی‌غرض، کسی که حس انتقام‌جویی ندارد.

خشت: آجر، آجر خام
توفنده: پرخروش، خروشان، غوغاکننده
بوریا: حصیری که از نی می‌سازند.
الماس: این کلمه یونانی است. کربن خالص که در دما و فشار زیاد متبلور شده باشد. سخت‌ترین ماده طبیعی است و کاربرد تزئینی دارد.
غرور: تکبر، به خود بالیدن
دلگیر: اندوهگین، آزرده
کلیم: نوعی فرش که از پشم می‌بافند.

حکایت: «به خدا چه بگویم»

غلام: ارادتمند، فرمانبردار

چرا: چریدن

از آن من: متعلق به من

ارباب: ج رب، مالک، خداوندگار

انبوه: بسیار، زیاد

خداوند: صاحب، مالک، پادشاه، آفریدگار

تاریخ ادبیات

مستوره کردستانی ۱۲۶۴ - ۱۲۲۰ هـ. ق	«ماه شرف خانم» فرزند ابوالحسن مستوره کردستانی، متولد ۱۲۲۰ قمری در شهر سنندج، شاعری که به دو زبان فارسی و کردی شعر سروده است. او را نخستین زن تاریخ‌نویس کرد در ایران، شمرده‌اند. «دیوان شعر» و «تاریخ اردلان» از آثار اوست.
بوستان سعدی «سعدی‌نامه»	منظومهٔ مثنوی سعدی است. این منظومه به ده باب تقسیم شده است. بوستان سعدی منظومه‌ای است اخلاقی، اجتماعی و عرفانی. این کتاب تاکنون به زبان‌های مختلف از جمله لاتینی، انگلیسی، فرانسوی، آلمانی و ترکی ترجمه شده است.
هاتف اصفهانی	سید احمد (درگذشت ۱۱۹۸ هـ. ق) از شاعران دورهٔ افشاریه و زندیه است. در سرودن غزل از سعدی و حافظ پیروی می‌کرد. «ترجیع‌بند» عرفانی وی نیز معروف است.
قیصر امین‌پور ۱۳۳۸ - ۱۳۸۶ هـ. ش	استاد دانشگاه و شاعر معاصر، وی از شاعران موفق پس از انقلاب به شمار می‌آید. از آثار او می‌توان «در کوچهٔ آفتاب، دستور زبان عشق، تنفس صبح، مثل چشمه مثل رود، به قول پرستو و آینه‌ها ناگهان» را نام برد.

دانش‌های زبانی و ادبی

ساختار بیرونی و محتوای یک اثر:

واژه‌ها و جمله‌های زبان مانند ظرف‌هایی هستند که فکر و پیام نویسنده را منتقل می‌کنند. زمانی که به بررسی پیام و مفاهیم درونی اثر که در قالب واژه‌ها بیان شده می‌پردازیم، در واقع به محتوای آن اثر پرداخته‌ایم و آن هنگام که شکل بیرونی اثر را از نظر ظاهری بررسی می‌کنیم، به ساختار آن توجه کرده‌ایم.

در بررسی ساختار (شکل بیرونی اثر) باید به پرسش‌های زیر پاسخ داد.

🔗 اثر به نثر است یا به نظم؟

🔗 شیوهٔ بیان نوشته، زبانی است یا ادبی؟

🔗 واژه‌های متن، ساده و قابل فهم هستند یا دشوار و دیرپاب؟

مثال بررسی کتاب‌های سعدی از نظر ساختار بیرونی و محتوا:

از نظر ساختار، کتاب گلستان هشت باب است. نثر آمیخته به نظم و از نظر محتوا حکمت‌آموز و اندرزگونه می‌باشد.

از نظر ساختار، کتاب بوستان ده باب است به نظم و محتوای آن اخلاقی، اجتماعی و عرفانی می‌باشد.

مثال دیگر شعر ستایش و پیش از اینها از نظر ساختاری، هر دو به نظم هستند و هر دو نوشته ادبی می‌باشند؛ ولی از نظر واژگان، شعر ستایش

دارای کلمات دشوار و دیرپاب است، در حالی که شعر پیش از اینها قابل فهم و ساده می‌باشد.

تفاوت نوشتهٔ زبانی و ادبی

همان‌گونه که در سال گذشته با مفهوم زبانی و ادبی آشنا شدید، نوشتهٔ زبانی نوشته‌ای است که هدف از آن بیان مقصود به شکل دقیق و آشکار است در حالی که نوشتهٔ ادبی همان مقصود را زیباتر و تأثیرگذارتر بیان می‌کند.

مثال

نوشتهٔ زبانی: در فصل پاییز برگ درختان می‌ریزد.

نوشتهٔ ادبی: در فصل پاییز درختان قامت خود را خم می‌کنند و فرشی زیبا و رنگارنگ از تار و پود زرد و نارنجی زیر پای رهگذران می‌گسترانند.

برای درک بهتر درس لازم است با مفاهیم زیر آشنا شوید:

تحمیدیه: به معنای حمد و ستایش خداوند می‌باشد و در اصطلاح عبارت است از مقدمه‌ای که در آغاز کتاب‌ها در ستایش خدا و برشمردن نعمات و صفات او آورده می‌شود. از برجسته‌ترین تحمیدیه‌ها می‌توان به دیباچهٔ (مقدمه) گلستان سعدی اشاره کرد.

نکته

در میان منظومه‌های معروف ادبیات فارسی، مثنوی معنوی مولوی با وجود آنکه لبریز از حمد و ستایش خداوند است ولی تحمیدیه ندارد.

تلمیح: اشارهٔ غیرمستقیم به آیه، حدیث، داستان و حکایت در شعر و نثر را تلمیح گویند.

وجود اسم خاص در نوشته، معمولاً تلمیح دارد.

مثال

در رگش خون سیاوش را نمی‌دیدند بر کمانش تیر آرش را نمی‌دیدند

یا در بیت زیر:

یوسف گمگشته بازآید به کنعان غم مخور کلبهٔ احزان شود روزی گلستان غم مخور

تخلص: نام شعری شاعر است که به آن مشهور می‌گردد و معمولاً در ابیات، آخر غزل و قصیده می‌آید.

تخلص به معنی خلاص شدن از بند شعر است.

مثال

سعدیا راست روان گوی سعادت بردند راستی کن که به منزل نرسد کج رفتار

توجه

تخلص هوشنگ ابتهاج (شاعر) «سایه» تخلص شمس‌الدین محمد «حافظ»

تخلص مهدی اخوان ثالث «امید» تخلص مشرف‌الدین مصلح‌بن عبدالله «سعدی»

تخلص محمدحسین بهجت تبریزی «شهریار» تخلص علی اسفندیاری «نیما» می‌باشد.

نکته املایی

در زبان فارسی، بعضی حروف، مانند «ذ، ز، ض، ظ» تلفظ یکسان دارند اما شکل نوشتاری آن‌ها متفاوت است؛ با دقت در معنا، به املاي این‌گونه کلمات توجه کنید.

کارگاه

۱. مترادف واژگان زیر را در ابیات داده شده، بیابید و در جای تعیین شده بنویسید.

پرستار امرش همه چیز و کس
 مُحال است سعدی که راه صفا
 بنی آدم و مرغ و مور و مگس
 جهان، متفق بر الهیتش
 توان رفت جز بر پی مصطفی
 بشر، ماورای جلالش نیافت
 فرومانده از کُنه ماهیتش
 بصر، منتهای جمالش نیافت

۲. زیر واژه‌هایی خط بکشید که در ساخت آنها از بن مضارع استفاده شده است؟

فرومانده - دستگیر - نیافت - برنهد - پرستار - گفتن - نهاده - بخشنده

۳. مرجع ضمیر «ش» را در نوشته‌های زیر مشخص کنید.

گفتمش: پس آن خدای خشمگین
 خانه‌اش اینجاست؟ اینجا در زمین؟

الف) پدر ب) خدا

مرد گفت: «خداوندش را بگوی که گرگ بُرد.»

الف) گوسفندان ب) خداوند

۴. از حروف داخل جدول دو کلمه هم‌خانواده برای هر یک از واژگان زیر بیابید و بنویسید.

(از هر حرفی یک‌بار می‌توانید استفاده کنید.)

ا	و	ت	ق
م	ا	ه	ف
ص	ت	ب	ر
ب	ص	ی	ف
و	م	ق	ر

متفق:

بصر:

۵. تعداد جمله‌های ابیات زیر را بنویسید.

آن خدا بی‌رحم بود و خشمگین
 خداوندا، به حق نیک‌مردان
 خانه‌اش در آسمان، دور از زمین (.....)
 عادت او نیست خشم و دشمنی
 که احوال بَدَم را نیک گردان (.....)
 مثل قصر پادشاه قصّه‌ها
 نام او نور و نشانش روشنی (.....)
 خشتی از الماس و خشتی از طلا (.....)

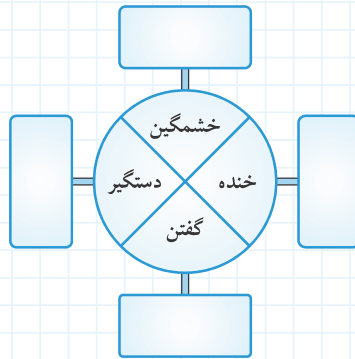
۶. مصدر فعل‌های زیر را در جدول بنویسید.

مصدر	فعل
	دارد
	می‌توانم
	باشم

۷. در هر یک از ابیات داده شده، زیر نهاد خط بکشید.

رعده و برق شب، طنین خنده‌اش
 سیل و طوفان، نعره توفنده‌اش
 عادت او نیست خشم و دشمنی
 نام او نور و نشانش روشنی

۸. اجزای واژگان غیر ساده زیر را بنویسید.

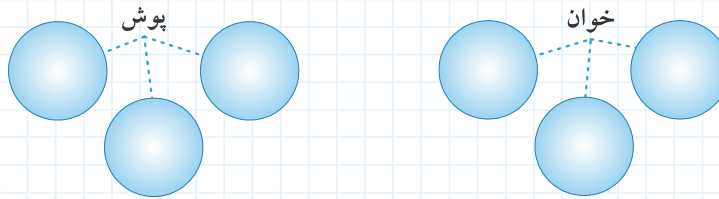
۹. با توجه به معنا، املای کدام واژه‌ها نادرست است؟

تئین: صدا مُنتحا: آخر مصطفی: پاک طلعت: درخشندگی

۱۰. با انتخاب کدام یک از کلمات گروه «الف و ب» می‌توانید ترکیب اضافی بسازید.

الف: نعره - رگ - خشم - برق - خداوند - قصر ب: گردن - آسمان - آشنا - سفر - وضو

۱۱. با هر کدام از کلمات داده شده، سه کلمه جدید بسازید؟

۱۲. با توجه به متن درس، ارتباط واژگان زیر را بنویسید.

جمالش - جلالش (.....) آب - آتش (.....) آسمان - زمین (.....)

۱۳. در کدام بیت زیر، کلمه‌ای با دو صفت آمده است؟ ترکیب‌ها را بنویسید.

الف: تا که یک شب، دست در دست پدر راه افتادم به قصد یک سفر
ب: تازه فهمیدم: خدایم این خداست این خدای مهربان و آشناست

۱۴. از متن درس «پیش از اینها» کلماتی را بیابید که در آنها یکی از حروف «ظ، ع، ذ، ض» به کار رفته باشد.

۱۵. متن زیر را بخوانید و آن را از نظر ساختاری بررسی کنید.

به نام آن خدایی که نام او راحت روح است و پیغام او مفتاح فتوح است و سلام او در وقت صبح، مؤمنان را صبح است و ذکر او مرهم دل مجروح است و مهر او بلانشینان را کشتی نوح است.

متن اثر: نثر نظم واژه‌های متن: ساده و قابل فهم دشوار و دیرپاب شیوه بیان: زبانی ادبی

۱۶. معنی کدام کلمه در بازگردانی به نثر روان، جا افتاده است؟ مشخص کنید.

تأمل در آیینۀ دل کنی صفایی به تدریج حاصل کنی
برای شناخت واقعی خداوند باید به دلت رجوع کنی. در آن صورت صفایی در وجودت احساس خواهی کرد.

۱۷. در بیت زیر، چند صفت برای خداوند ذکر شده است؟ نام ببرید.

خداوند بخشنده دستگیر
کریم خطابخش پوزش پذیر

۱۸. با توجه به متن درس، برای هر یک از حروف داده شده، سه کلمه بنویسید و معنی هر یک را نیز ذکر کنید.

ص

معنی	کلمه

ع

معنی	کلمه

ط

معنی	کلمه

۱۹. در هر یک از عبارت‌های داده شده، زیر ضمیرهای پیوسته خط بکشید و نقش آنها را بنویسید.

.....
.....
.....
.....

گفتمش: پس آن خدای خشمگین
نگشت آسایشم یک لحظه دمساز
نار خندان، باغ را خندان کند
گه از دیوار سنگ آمد، گه از در
خانه‌اش اینجاست؟ اینجا در زمین؟
گهی از گربه ترسیدم گه از باز
صحبت مردانت از مردان کند
گهم سر پنجه خونین شد، گهی سر

۲۰. با توجه به ابیات زیر، در ساختمان کدام یک از کلمات، دو جزء معنادار به کار رفته است؟ هر کلمه را با اجزای سازنده آن بنویسید.

ای نام نکوی تو، سر دفتر دیوان‌ها
خداوند بخشنده دستگیر
وی طلعت روی تو، زینت ده عنوان‌ها
کریم خطابخش پوزش پذیر
پیش از این‌ها خاطرم دلگیر بود
از خدا در ذهنم این تصویر بود

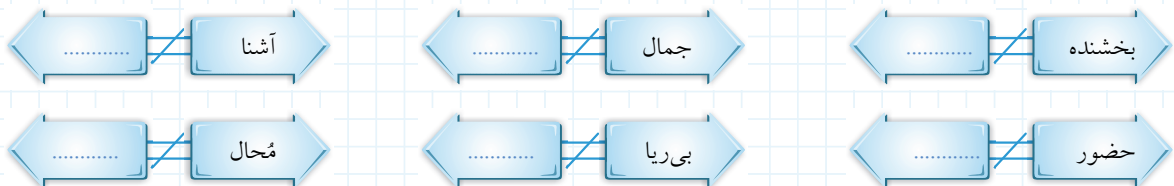
.....
.....
.....

۲۱. زیر غلط‌های املائی هر بیت خط بکشید و شکل صحیح آن را مقابل هر بیت بنویسید.

.....
.....
.....
.....

جهان، متفق بر الهیتش
تعمل در آینه دل کنی
پایه‌های برجش از آج و بلور
رعد و برق شب، تنین خنده‌اش
فرو مانده از گنج ماهیتش
صفایی به تدریج، حاصل کنی
بر سر تختی نشسته با غرور
سیل و طوفان، نعره طوفنده‌اش

۲۲. متضاد واژه‌های زیر را بنویسید.

۲۳. کدام کلمه پنج حرفی در «حکایت» به کار رفته است که در زبان فارسی مفرد و در زبان عربی جمع می‌باشد؟

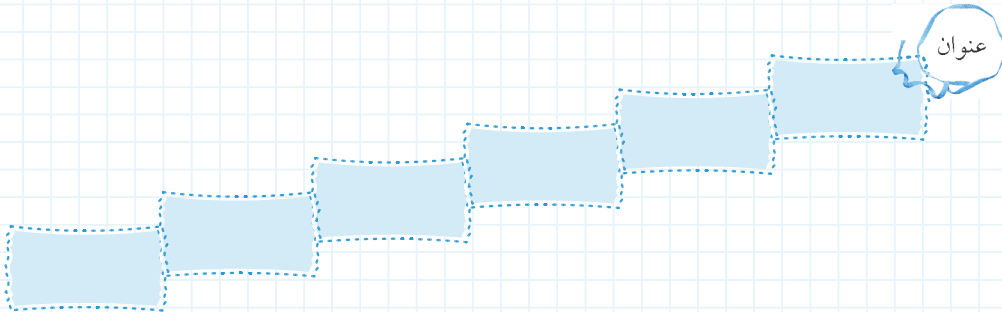
۲۴. جمله‌ای بنویسید که در آن، سه واژه داده شده به کار رفته باشد؟

۲۵. در کدام یک از ابیات زیر، مترادف واژه «عزم» به کار رفته است؟ دور واژه‌ها خط بکشید.

تیرت من در نماز و در دعا	تیرس بود و وحشت از خشم خدا
در دل او دوستی جایی نداشت	مهربانی هیچ معنایی نداشت
مثل قصر پادشاه قصه‌ها	خشتی از الماس و خشتی از طلا
با وضویی دست و رویی تازه کرد	با دل خود گفت و گویی تازه کرد
تا که یک شب، دست در دست پدر	راه افتادم به قصد یک سفر
با چشم پر نیرنگ او حافظ مکن آهنگ او	کان طره شبرنگ او بسیار طراری کند

۲۶. با حرف پایانی کلمه «عنوان» یک کلمه جدید بنویسید، سپس با حرف پایانی واژه دوم، کلمه بعدی را بنویسید و به همین ترتیب نوشتن واژه‌ها را تا شش کلمه ادامه دهید. (در انتخاب کلمات از متن درس استفاده کنید.)

۲۷. ترکیب‌های عبارت زیر را بنویسید و نوع هر ترکیب را ذکر کنید.

«از شگفتی‌های آفرینش خالق بی‌همتا، اسرار پیچیده حکیمانه در آفریدن خفاشان است.»

نوع ترکیب	ترکیب

۲۸. با توجه به متن حکایت، به سؤالات زیر پاسخ دهید.

الف) نوع «ی» در واژه غلامی چیست؟
ب) نقش کلمات مشخص شده را در جدول بنویسید.

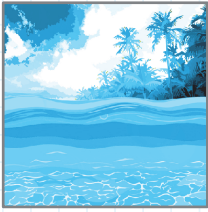
اریاب	انبوه	سرگرم	گرگ	چرا

ب) در عبارت داده شده، چند مفعول به کار رفته است؟ مرد گفت: «خداوندش را بگوی که گرگ بُرد.»

۲۹. در چند مصرع زیر، حذف فعل مشاهده می‌شود؟

بزرگان نهاده بزرگی ز سر	پرستار امرش همه چیز و کس	یکی را به سر برنهد تاج بخت
جهان متفق بر الهیتش	وی طلعت روی تو، زینت ده عنوان‌ها	که از دیوار سنگ آمد، گه از در
- الف) سه
ب) چهار

آرایه‌گاه

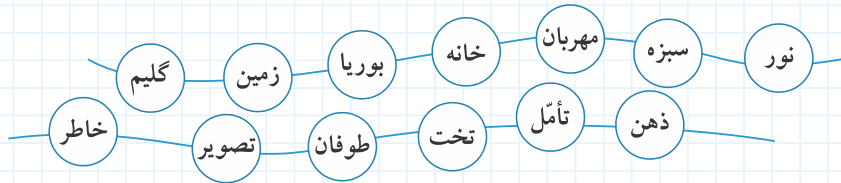
۳۰. جمله‌ای بسازید که در آن وجه شبه «دریا» باشد. سپس سایر ارکان تشبیه را در جمله خود مشخص کنید.

۳۱. کدام یک از ابیات زیر، یادآور آیه «خَلَقَ الْإِنْسَانَ، عَلَّمَهُ الْبَيَانَ» است؟ نام این آرایه را بنویسید.

عادت او نیست خشم و دشمنی	نام او نور و نشانش روشنی
به نام خدایی که جان آفرید	سخن گفتن اندر زبان آفرید
یکی را به سر برنهد تاج بخت	یکی را به خاک اندر آرد ز تخت

خلق الانسان، علمه البيان

۳۲. در هر ردیف از واژگان، کلماتی را که تناسب معنایی دارند، رنگ بزنید.

۳۳. زیر کنایه‌های هر یک از ابیات داده شده، خط بکشید و مفهوم هر کنایه را بنویسید.

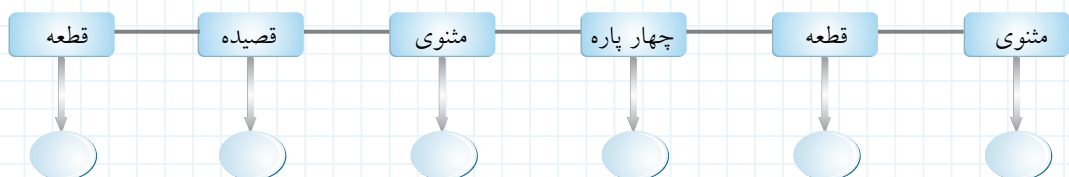
یکی را به سر برنهد تاج بخت	یکی را به خاک اندر آرد ز تخت
جهان متفوق بر الهیتش	فرو مانده از کُنه ماهیتش
پایه‌های بُرجش از عاج و بلور	بر سر تختی نشسته با غرور

۳۴. با توجه به بیت زیر، توضیحات مناسب را علامت * بزنید.

«چشم دل باز کن که جان بینی | آنچه نادیدنی است آن بینی»

☐ الف چشم دل تشخیص دارد.	☐ ب در بیت مسند به کار رفته است.
☐ پ بیت دارای تشبیه است.	☐ ث در بیت، یک کلمه غیر ساده به کار رفته است.
☐ ج دو مفعول در بیت دیده می‌شود.	☐ چ دو فعل مضارع التزامی دارد.

۳۵. قالب شعر (پیش از اینها) و (صورتگر ماهر) به ترتیب کدام است؟ شماره بزنید.

اندیشگاه

۳۶. مفهوم هر بیت را از نظر درست و نادرست بودن بررسی کنید.

«تأمل در آینه دل کنی / صفایی به تدریج حاصل کنی» اگر نگاهی در آینه به خود بیندازی می‌توانی عیوب خود را ببینی. ص غ
 «جهان متفق بر الهیتش / فرومانده از گنه ماهیتش» همه موجودات به مقام خداوندی خدا معترف هستند؛ اما در شناخت ذات حقیقی خداوند ناتوان ماندند. ص غ

۳۷. بیت‌هایی که پیام نزدیک به هم دارند، به هم وصل کنید.

☐ از رگ گردن به من نزدیک‌تر	☐ دوستی از من به من نزدیک‌تر
☐ خانه‌ای دارد میان ابرها	☐ پیش از اینها فکر می‌کردم خدا
☐ خانه‌اش در آسمان دور از زمین	☐ آن خدا بی‌رحم بود و خشمگین
☐ مثل نوری در دل آینه است	☐ مهربان و ساده و بی‌کینه است

۳۸. در جاهای خالی کلمات مناسب قرار دهید.

کتاب سعدی به نظم است و نام دیگر آن می‌باشد که در باب نوشته شده است.
 رساله قشیریه، نوشته می‌باشد که در قرن می‌زیست. اصل این کتاب به زبان است و موضوع آن می‌باشد.

۳۹. موارد مرتبط با یکدیگر را شماره یکسان بنویس.

☐ بوستان	☐ سعدی	☐ به قول پرستو	☐ ده باب
☐ قرن هفتم	☐ منظومه اخلاقی و اجتماعی و عرفانی	☐ شاعر دوره افشاریه و زندیه	☐ تاریخ اردلان
☐ قرن پنجم	☐ رساله قشیریه	☐ شاعر موفق پس از انقلاب	☐ هاتف اصفهانی
☐ پیش از اینها	☐ قیصر امین پور	☐ مستوره کردستانی	☐ در کوچه آفتاب
		☐ مقلد غزل‌سرای از سعدی و حافظ	

۴۰. شخصیت داده شده را به دوستان خود معرفی کنید.

هاتف اصفهانی

.....

۴۱. معنی و مفهوم «بزرگان نهاده بزرگی ز سر» در کدام گزینه آمده است؟

الف) انسان‌های بزرگ در راه خدا از سر و جان خود می‌گذرند.
 ب) بزرگان در برابر خداوند، ادعای بزرگی ندارند و سر بندگی بر زمین می‌گذارند.

۴۲. مصرع «گروهی بر آتش برد ز آب نیل» اشاره به کدام داستان دینی دارد؟

۱ داستان حضرت ابراهیم (ع)
 ۲ داستان حضرت موسی (ع)

۴۳. آیه «تُعَزُّ من تشاء و تذلل من تشاء» با کدام بیت، ارتباط معنایی دارد؟

- الف) به درگاه لطف و بزرگیش بر
بزرگان نهاده بزرگی ز سر
- ب) یکی را به سر برنهد تاج بخت
یکی را به خاک اندر آرد ز تخت

۴۴. منظور از واژه «آتش» در هر یک از مصرع‌های زیر چیست؟

- گلستان کند آتشی بر خلیل
گروهی بر آتش برد ز آب نیل
- (.....)

۴۵. صحیح و غلط بودن معنی هر یک از ابیات داده شده را مشخص کنید.

غلط	صحیح	
☐	☐	الف) پرستار امرش همه چیز و کس بنی آدم و مرغ و مور و مگس (همه موجودات از انسان تا پرنده، مورچه و مگس او را ستایش می‌کنند.)
☐	☐	ب) به نام خدایی که جان آفرید سخن گفتن اندر زبان آفرید (به نام خدایی آغاز می‌کنم که به انسان جان بخشید و سخن گفتن به وسیله زبان را به او یاد داد)
☐	☐	ج) مُحال است سعدی که راه صفا توان رفت جز بر پی مصطفی (ای سعدی رفتن در مسیر پاکی برای تو بسیار دشوار است و فقط برگزیدگان خدا می‌توانند این راه را بیمایند.)

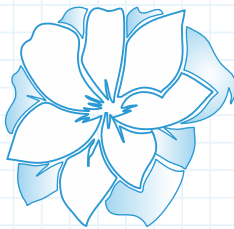
۴۶. منظور از «خانه خوب خدا» در مصرع «گفت: اینجا خانه خوب خداست» کدام مکان می‌باشد؟

۴۷. از نظر مفهوم، کدام بیت زیر با بیت «یکی را به سر برنهد تاج بخت / یکی را به خاک اندر آرد ز تخت» هماهنگی دارد؟

- الف) به درگاه لطف و بزرگیش بر
بزرگان نهاده بزرگی ز سر
- ب) هم تو به عنایت الهی
آنجا قدم رسان که خواهی

۴۸. منظور از «خلیل» در مصرع «گلستان کند آتشی بر خلیل» کدام پیامبر بزرگ الهی است؟ حروف نام آن پیامبر را داخل گلبُرگ‌ها بنویسید.

۴۹. در بیت «کیست آن صورتگر ماهر که بی‌تقلید غیر / این همه صورت برد بر صفحه هستی به کار؟» کدام نام خداوند به کار رفته است؟

.....

۵۰. کدام یک از ابیات زیر، ناتوانی انسان را در شناخت خداوند، ذکر می‌کند؟ دور ابیات خط بکشید.

- ۱) پرستار امرش همه چیز و کس
بنی آدم و مرغ و مور و مگس
- ۲) به نام خداوند جان و خرد
کزین برتر اندیشه برنگ‌ذرد
- ۳) ملکا، ذکر تو گویم که تو پاکی و خدایی
نروم جز به همان ره که توام راه نمایی
- ۴) جهان متفوق بر الهیتش
فرو مانده از کُنه ماهیتش
- ۵) عقل‌ها حیران شود کز خاک تاریک نژد
چون برآید این همه گل‌های نغز کامکار؟

بیشتر بدانیم

حذف کلمه به قرینه لفظی و معنوی

در قرینه لفظی برای جلوگیری از تکرار کلمه، حذف صورت می‌گیرد. این حذف می‌تواند در فعل باشد یا در نهاد. چنانچه فعل جمله حذف شده باشد، باید در شمارش تعداد جمله، فعل حذف شده را به حساب آوریم.

مثال مادر گل‌ها را آب می‌داد و مریم پرندگان را

در این مثال از تکرار «آب می‌داد» به قرینه لفظی جلوگیری شده است.

مثال دیگر

آن خدا بی‌رحم بود و خشمگین / خانه‌اش در آسمان، دور از زمین
در این مثال فعل «بود» بعد از واژه خشمگین به قرینه لفظی حذف شده است.

در حذف نهاد نیز به مثال زیر توجه کنید.

علی به مدرسه رفت و درس خواند.

در این مثال که دو جمله می‌باشد. واژه «علی» در جمله دوم به قرینه لفظی حذف شده است.

توجه حذف نهاد همیشه به قرینه لفظی می‌باشد.

در قرینه معنوی با توجه به مفهوم جمله، حذف فعل را متوجه می‌شویم.

مثال به نام خدایی که جان آفرید یعنی: به نام خدایی آغاز می‌کنم که جان را آفرید. (این مصرع دو جمله می‌باشد).

مثال هر چه زودتر بهتری یعنی: هر چه زودتر باشد بهتر است. (دو جمله)

پرسش‌های چهارگزینه‌ای

مبتکرانه

۱. تعداد جمله‌های ابیات زیر، در کدام گزینه به درستی آمده است؟

سخن گفتن اندر زبان آفرید

به نام خدایی که جان آفرید

کریم خط‌ابخش پوزش‌پذیر

خداوند بخشنده دستگیر

۴ پنج

۳ سه

۲ چهار

۱ دو

۲. سعدی‌نامه کتاب سعدی است که دارای موضوعات ، ، می‌باشد و در باب نوشته شده است.

۲ بوستان - (اخلاقی، اجتماعی، عرفانی) - ده

۱ گلستان - (اخلاقی، اجتماعی، عرفانی) - هشت

۴ گلستان - (اجتماعی، اخلاقی، سیاسی) - شش

۳ بوستان - (اجتماعی، اخلاقی، اقتصادی) - هفت

۳. در کدام بیت، تخلص شاعر وجود ندارد؟

۱ تا بود وردت دعا و درس قرآن غم مخور

۱ حافظا، در کنج فقر و خلوت شب‌های تار

۲ توان رفت جز بر پی مصطفی

۲ مُحال است سعدی که راه صفا

۳ چنین که از عرق روی اوست در تب و تاب

۳ عجب که رشته پروین ز هم نمی‌گسلد

۴ این سفر راه قیامت می‌روی تنها چرا؟

۴ شهریارا بی حیب خود نمی‌کردی سفر

۴. ارتباط معنایی کدام بیت با آیه مقابل آن نادرست است؟

۱ سخن گفتن اندر زبان آفرید (خلق‌الانسان، علمه البیان)

۱ به نام خدایی که جان آفرید

۲ از رگ گردن به من نزدیک‌تر (واعتصموا بحبل الله جمیعاً و لاتفرقوا)

۲ دوستی از من به من نزدیک‌تر

۳ یکی را به خاک اندر آرد ز تخت (تعز من تشاء و تذلل من تشاء)

۳ یکی را به سر برنهد تاج بخت

۴ نام او نور و نشانش روشنی (الله نور السموات و الارض)

۴ عادت او نیست خشم و دشمنی

۵. نقش واژه «پرستار» و ضمیر «ش» به ترتیب در کدام گزینه، درست آمده است؟

- ۱ نهاد - مضاف‌الیه
 ۲ مسند - مضاف‌الیه
 ۳ مفعول - مسند
 ۴ مسند - متمم

۶. کدام کلمه با واژه «طلعت» هم‌خانواده نمی‌باشد؟

- ۱ اطلاع
 ۲ طالع
 ۳ اطاعت
 ۴ طلوع

۷. بیت زیر از چند جمله تشکیل شده است؟

- ۱ چهار
 ۲ دو
 ۳ سه
 ۴ یک

۸. در کدام گزینه «مسند» به کار رفته است؟

- ۱ تأمل در آینه دل کنی
 ۲ جهان متفوق بر الهیتش
 ۳ ای هدهد صبا به سبا می‌فرستمت
 ۴ در زمان انداخت شمشیر آن علی
- ۱ صفایی به تدریج حاصل کنی
 ۲ فرو مانده از گنجه ماهیتش
 ۳ بنگر که از کجا به کجا می‌فرستمت
 ۴ کرد او اندر غزایش کاهلی

۹. کدام گزینه درباره بیت زیر نادرست است؟

- ۱ چشم دل / تشخیص
 ۲ جان / مفعول
 ۳ نادیدنی / مسند
 ۴ بینی / مضارع اخباری

۱۰. در کدام گزینه حذف فعل وجود ندارد؟

- ۱ نیت من در نماز و در دعا
 ۲ آن خدا بی‌رحم بود و خشمگین
 ۳ بود اما در میان ما نبود
 ۴ عادت او نیست خشم و دشمنی
- ۱ ترس بود و وحشت از خشم خدا
 ۲ خانه‌اش در آسمان، دور از زمین
 ۳ مهربان و ساده و زیبا نبود
 ۴ نام او نور و نشانش، روشنی

۱۱. نقش «ضمیر شخصی» در کدام گزینه با بقیه متفاوت است؟

- ۱ گفت: آری، خانه او بی‌ریاست
 ۲ برای ما که خسته‌ایم و دل شکسته‌ایم نه
 ۳ در دولت به زخم بگشادی
 ۴ اگر پای در دامن آری چو کوه
- ۱ فرش‌هایش از گلیم و بوریاست
 ۲ ولی برای عده‌ای، چه خوب شد نیامدی
 ۳ تاج عزت به سرم بنهادی
 ۴ سرت ز آسمان بگذرد در شکوه

۱۲. کدام گزینه مفهوم کلی بیت زیر را دربردارد؟

- ۱ پیروی از پیامبر کار بسیار دشواری است.
 ۲ رستگاری تنها در پیروی از پیامبر (ص) است.
 ۳ رستگاری سعادی که راه صفا
 ۴ رستگاری سعادی غیر ممکن است.
 ۵ فقط پیامبران رستگار می‌شوند.

۱۳. در کدام گزینه، بدون در نظر گرفتن فعل‌ها، کلمه‌ای ساخته شده از بُن فعل وجود ندارد؟

- ۱ چشم دل باز کن که جان بینی
 ۲ پیش از این‌ها خاطر من دلگیر بود
 ۳ پرستار امرش همه چیز و کس
 ۴ عادت او نیست خشم و دشمنی
- ۱ آنچه نادیدنی است آن بینی
 ۲ از خدا در ذهنم این تصویر بود
 ۳ بنی آدم و مرغ و مور و مگس
 ۴ نام او نور و نشانش روشنی

۱۴. در کدام گزینه تشخیص وجود ندارد؟

- ۱ من یاد تو را سجده کنم ای صنم اکنون
 ۲ عقل‌ها حیران شود کز خاک تاریک نژد
 ۳ شب‌بزم از روی بزرگ گل برخاست
 ۴ شبی به وقت سحر غنچه‌ای گریبان را
- ۱ برخیز و بیا خود بت بتخانه من باش
 ۲ چون برآید این همه گل‌های نغز کامکار؟
 ۳ گفت: می‌خواهم آفتاب شوم
 ۴ درید و گفت: دریغا که رازداری نیست